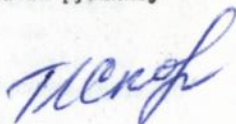

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. І.Я.ФРАНКА

На правах рукопису

СКОРИК ГАЛИНА ІВАНІВНА

ДІАЛЕКТИКА РИНКОВИХ І ПЛАНОВИНИХ ВІДНОСИН
В УМОВАХ ПЕРВХІДНОЇ ЕКОНОМІКИ

спеціальність 08.01.01. - політична економія

Автореферат на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук .

ЛЬВІВ - 1996

АВ 34.217

Дисертація в рукописі.

Робота виконана у Львівському державному університеті
ім. І. Я. Франка.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
МОЧЕРНИЙ Степан Васильович

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
М. ЖАСЮК Іван Романович
кандидат економічних наук, доцент
ТОПІШКО Іван Іванович

Провідна організація :
ТЕРНОПІЛЬСЬКА АКАДЕМІЯ
НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА

Захист дисертації відбудеться ^{29.03}..... 1996 року
о. ¹⁵⁻¹⁵..... год.

на зводанні спеціалізованої вченої ради Д 04.04.06. по
захисту дисертації у Львівському державному університеті
ім. І. Я. Франка за адресою: 290006, м. Львів, пр. Свободи, 18.

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці
Львівського державного університету ім. І. Я. Франка (м. Львів,
вул. Драгоманова, 5).

Автореферат розіслано ^{28 лютого}..... 1996р.

Вчений секретар спеціалізованої ради,
кандидат економічних наук, доцент ПАНЧИШИН С.М.

Панчишин

ЛНБ України ім. В. Стефаника

00740248 (P)

AB-34.217

І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ.

- Актуальність теми.

Спроба перейти за короткий проміжок часу від командно-адміністративної системи до широкого використання ринкових відносин, намагання якнайшвидше перетворити великі потенційні можливості країни в реальність, на жаль, не дали ефективного результату. Національне господарство України переживає кризу.

Разом з тим здійснюється інтенсивний пошук шляхів виходу із цього стану, напрямів оздоровлення економіки та перебудови власної моделі соціально-економічного розвитку.

Перехідний етап зумовлює і породжує цілий ряд особливостей економічного розвитку, передбачає досягнення специфічних цілей і реалізацію певних завдань. Зокрема, перехід від тотального одержавлення економіки до плюралізму форм власності передбачає водночас формування якісно нового господарського механізму, що ґрунтується на оптимальному поєднанні ринкових важелів самоуправління економіки з державним регулюванням (яке передбачає раціональне поєднання економічних і адміністративних важелів). Оскільки економіка України була тотально одержавленою і в ній переважало бюрократичне централізоване планування, то становлення нового механізму господарювання відбувається насамперед в міру формування ринкових відносин. В зв'язку з цим виникає проблема співвідношення між плановістю і ринковими, важелями, визначення сфер їх впливу і меж.

В нинішніх умовах на перший план завдання ефективного поєднання планових і ринкових відносин в економічній системі, визначення форм і засобів забезпечення їх діалектичної єдності, що вимагає глибокого теоретичного аналізу проблем діалектики плановості і ринку. Дослідження різноманітних форм державного регулювання економічних процесів і явищ має теоретичне і прикладне значення. Тому розробка цілісної концепції економічної системи, яка поєднувала б в собі планові дії держави, так і ринкові важелі в необхідній і достатній мірі, становить одне із корінних завдань сучасної економічної теорії.

Ступінь дослідженості теми. Чимало праць економістів присвячено дослідженню функціонування ринкового механізму та ролі держави в його регулюванні. Основна увага економістів була привернута до теорії ринку і становлення ринкового механізму функціонування економіки, здебільшого від проблем плано-

мірності, державного регулювання макроекономічних процесів, значна частина учених переконана в тому, що тинок є на практиці найбільш ефективним механізмом координації діяльності господарських суб'єктів. Проте такі погляди більше відповідають реаліям минулого, в них не враховують серйозні вади ринкового механізму саморегулювання економіки. Крім того зустрічаються трактування ринку як механізму, що засновані на принципах вільної конкуренції. Виходячи з цього пропонується у перехідний до ринкових відносин період спочатку створити умови функціонування ринку вільного, а вже потім розпочати його регулювання. Та подібна точка зору часом не враховує об'єктивних реальностей господарського життя.

Необхідність теоретичної розробки поставлених проблем вимагає критичного осмислення наукових досягнень західної економічної думки, зокрема кейнсіанської, Інституційної та монетаристської моделі регулювання економіки. В цьому плані важливого значення набуло використання теоретичного доробку Дж. Гелбрейта, П. Самуельсона та ін. провідних економістів. Важливо при цьому критично переосмислити його стосовно економічних, соціальних, історичних, національних та інших умов України.

Отже, актуальність, недостатня розробленість та практична необхідність вирішення даних проблем зумовили вибір теми дисертаційного дослідження.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні основи взаємодії плановірності і ринкових відносин в економічній системі України з урахуванням досвіду окремих розвинутих країн світу; пошук та аналіз найбільш оптимальних форм поєднання цих суперечливих сторін господарського механізму в контексті перебудови економічної системи в Україні.

Об'єктом дослідження виступає національна економічна система України в перехідний період.

Мета і завдання дослідження : Метою дисертаційної роботи є системний аналіз плановірності і ринку та процесу їх діалектичної взаємодії в період переходу від адміністративно-командної до соціально орієнтованої економіки, з'ясування основних форм такої взаємодії.

У відповідності з цією метою в роботі ставиться ряд конкретних завдань :

- вивчити основні принципи і умови функціонування ринкових і плановірних основ господарювання, з'ясування на цій основі їх сутнісних моментів;

- розглянути еволюцію ринкової системи в процесі її збагачення елементами нового змісту, зародження і посилення тенденції до плановірності, що перетворює ринкову економіку в плановірно-ринкову або регульовану ринкову систему ;
- на основі аналізу об'єктивних економічних процесів і явищ в перехідній економіці України виділити форми забезпечення діалектичної єдності плановірних і ринкових відносин в умовах плановірно-ринкової системи ;
- обґрунтувати пропозиції щодо практичного застосування основних положень дисертаційного дослідження стосовно регулюючої ролі і функцій держави в економіці.

Методологічною основою дисертації послужили діалектичний метод пізнання, який дає можливість вивчати економічні явища в розвитку та взаємозв'язку. Було застосовано метод історичного та логічного, системного підходу, принципи суперечності, кількісно-якісного аналізу та ін.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що :

- дано комплексне обґрунтування сутності сучасного ринку та його функцій, системна характеристика еволюційних змін в ринковій економіці ;
- поглиблено розуміння суті плановірності в умовах розвитку ринкових відносин ;
- показано спільні риси і відмінності між категоріями плановірності, пропорційності і плановий розвиток, виявлено різні плановірно-ринкові відносини сучасної економіки та їх еволюція, дана узагальнююча характеристика ринкових і неринкових відносин ;
- проведено комплексний аналіз необхідності та умов державного регулювання, оптимального поєднання плановірних і ринкових важелів, їх суперечності ;
- показано форми забезпечення діалектичної єдності плановірності і ринку, зокрема через використання індикативного планування та розвиток конкретної системи ;
- узагальнено досвід монетарного регулювання економіки в Україні в першій половині 80-х років, показано основні шляхи його поєднання з комплексним державним регулюванням макроекономічних процесів.

Теоретична цінність проведеного дисертаційного дослідження полягає в політико-економічному аналізі проблем, пов'язаних із становленням плановірно-ринкової системи в Україні ;

Практичне значення роботи полягає в тому, що одержані на основі проведеного аналізу теоретичні результати і висновки можуть бути використані при викладанні економічної теорії, вивченні проблем становлення і функціонування ринкового господарства, співвідношення ринкових відносин і плановірності, форм і напрямів державного регулювання.

Одержані результати можуть використовуватись у діяльності національних органів державного регулювання при проведенні реформи економічної системи в Україні.

Апробація дисертаційної роботи. Основні положення і висновки роботи доповідались і обговорювались на засіданнях кафедри; висвітлені у матеріалах ряду науково-практичних конференцій, статтях, зокрема: "Становлення нової економічної системи в Україні" (Львів, 1994), "Становлення національної економіки України" (Львів, 1995), "Духовний овіт людини та розвиток національної свідомості", Вісник Львівського університету, серія науки, вип. 33, 1996 р.

Публікації: За результатами дослідження опубліковано 3 наукові праці, загальним обсягом 0.5 д.а.

Структура роботи Дисертаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

II. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ.

У вступі обґрунтовується актуальність вибраної теми дисертаційного дослідження, підкреслюється ступінь її розробленості, формується мета і завдання, предмет і об'єкт дослідження, розкривається наукова новизна, теоретична та методологічна основа дослідження, висвітлюється теоретична і практична значущість роботи.

У першому розділі - "Теоретико-методологічні основи формування і розвитку плановірно-ринкових відносин" дано комплексну характеристику і з'ясовано суть сучасного ринку та плановірності. З цією метою розкривається соціально-економічний зміст категорії "Ринок", показано його відмінності від товарного виробництва, висвітлюються особливості ринку на сучасному етапі, його основні функції.

Критичний аналіз різних точок зору щодо сутності ринку (зокрема таких авторів, як Б.Гаврилишин, Г.Л.Осін, К.М.Осін, І.

В.Черняк, П.Хенне, К.Макконнел, С.Брн). В результаті цього аналізу автор приходиться до висновку, що ринок — це певна сукупність економічних відносин між різними суб'єктами господарювання, індивідами, державою, що виникають у сфері обігу з приводу купівлі-продажу товарів і послуг у відповідності з об'єктивними законами, які регулюють цю сферу суспільного виробництва. Ринок є тим загальним, в якому, за словами Гегеля, "індивідуми та їх задоволення зникають і отримують своє наповнену реальність, своє опосередкування і стійке існування".¹

В роботі показано, що ринок і товарне виробництво-економічні категорії, яким притаманні як спільні риси, так і відмінності. Насамперед, товарне виробництво є поняттям багатоглибшим, ніж ринок і ринкові відносини. Товарне виробництво є певною організацією суспільного виробництва; ринок є його важливим та неодмінним елементом; товарне виробництво охоплює будь-який обмін між товаровиробниками, ринок жє передбачає купівлю-продаж товарів і послуг за умови функціонування грошей. В плані історичного виникнення і розвитку товарне виробництво виступає передумовою становлення ринку, зоно охоплює сфери економічної життєдіяльності, які виходять за межі ринкових відносин.

Матеріальною основою як товарного виробництва, так і ринку є розвиток продуктивних сил і суспільний поділ праці.

Економічна суть ринку наповніше розкривається у його функціях. Такими функціями є : ринок насамперед така ланка суспільного відтворення та його інструмент, що забезпечує його безперервність. Він виступає ефективним регулятором і координатором співвідношення між видами виробничої діяльності; виконує важливу інформаційну функцію, стимулює виробництво. Вивчення ринку дозволяє здійснювати прогнозування майбутнього розвитку економіки, аналізувати і оцінювати перспективи. З урахуванням цих функцій ринок можна визначити як підсистему економічних відносин, закони розвитку якої забезпечують постійний зв'язок виробництва із споживанням, зумовлюють необхідність пропорційності в розподілі ресурсів (матеріальних, людських, фінансових), стимулюють підприємницьку і трудову діяльність, інформують товаровиробників щодо кількості і якості виготовленої продукції, величини витрат тощо.

Не зважаючи на всі переваги, ринок разом з тим має певні недоліки, "слабкі місця", які зумовлюють перебої у функціонуванні ринкової економіки.

По-перше, за умов функціонування вільної ринкової системи по-ступово з'являється потенційна можливість встановлення монопольного контролю на ринку; по-друге, схильність ринкової економіки до циклічних коливань таїть в собі можливість економічних криз; по-третє, вільний ринок містить в собі можливість нерівномірного доступу суб'єктів господарювання до освіти та інформації; по-четверте, існує можливість того, що результати функціонування ринку, якими б вони не були, суперечитимуть загальним етичним нормам суспільства в цілому, тобто ринок не може здійснити захист населення, приводить до економічної кризи.

Ринок у своєму розвитку зазнав важливих якісних змін, які були зумовлені прогресом продуктивних сил, поглибленням суспільного поділу праці, еволюцією відносин власності, соціальною структурою суспільства та іншими факторами. Розвиток продуктивних сил на початку XIX ст. переростає межі індивідуальної капіталістичної власності, починається розвиток акціонерної капіталістичної власності. Процес монополізації економіки викликав необхідність державного втручання в економіку. Криза 1929-1933 рр. означала остаточний крах ринкового механізму саморегулювання. Відбувається формування правових та інституційних передумов регулювання ринку державою. Науково-технічна революція прискорила розвиток продуктивних сил і масштабів суспільного виробництва; укладнула форми господарювання, форми власності тощо, виклавши необхідність макроекономічному регулюванні економічних відносин між ними.

Сучасний регульований ринок характеризується високою якістю робочої сили і збільшенням соціальних вимог населення, що вимагає значних державних витрат на соціальні цілі; розвивається система державних замовлень (формування стабільного, гарантованого ринку).

Відбувається кількісна і якісна зміна в структурі потреб населення. З'являються нові види потреб: на соціальні товари і послуги) (екологічно чисте навколишнє середовище, якість життя, потреби творчого характеру), збільшується вибірковість потреб. Важливою особливістю сучасного ринку є загострення проблеми ресурсозабезпечення.

На сучасному етапі опосередковується інтенсифікація конкуренції, уособленої дрібним та середнім підприємництвом, з одного боку, і процесу монополізації та одержавлення, що виявляється в розвитку вертикальної інтеграції, диверсифікації, у впливі на процес ціноутворення та ін., з другого боку.

В сучасному ринковому середовищі існують тіньові відносини і зв'язки. Їх існування ґрунтується на об'єктивних суперечностях самого товарного виробництва і обміну.

Внаслідок насиченості ринку філософія минулого виробника - реалізувати те, що вироблено, - перемінилася на нову - виробляти те, що необхідно споживачеві. Ця нова філософія практично відображає якісно новий стан не тільки ринку, але й виробництва в цілому, "ого цільову спрямованість на особистість, загальною його регульованим характер.

Основними віхами становлення і розвитку сучасної планомірно-ринкової системи є :

- вільне ціноутворення при переважанні на ринку оптових фірм, які підпорядковують собі виробників;
- формування біржової системи (включаючи рух товарів із периферії до центральних бірж), яка захищала виробника сировинних товарів від перекупщика (кінець ХІХ ст.);
- створення синдикатів та інших монополістичних об'єднань (кінець ХІХ-поч.ХХ ст.);
- регулювання цін з метою досягнення паритету цін в різних галузях економіки, створення системи антикризових заходів (30-60 рр. ХХ ст.);
- поступова децентралізація ринку, формування організованих небіржових ринків (з 50-х років);
- формування наднаціональних механізмів регулювання ринку в межах ЄС та інших міжнародних економічних організації (останні десятиріччя);

В процесі еволюції ринкови механізми саморегулювання економіки на певному етапі перестав відповідати потребам розвитку продуктивних сил, суспільного поділу праці, відносинам власності. В його межах поряд з регулюванням макроекономічних процесів шляхом стихійного коливання ринкових цін, вільної конкуренції тощо поступово почала формуватись якісно нова форма економічних зв'язків між товаро-виробниками - планомірність. Наповніше в межах національних економік ця форма зв'язку втілювалась в державному регулюванні економіки, що призвело до появи регульованого ринку. Отже, сучасний ринок, - це регульований ринок.

Усуспільнення відбувається не тільки під впливом виробничих відносин, а й шляхом перетворення речових елементів продуктивних сил на основі прискорення НДІ.

Воно виступає у формі концентрації виробництва і створення крупних господарських комплексів, які вимагають планування, а також у розширенні економічних зв'язків між галузями виробництва і регіонами, у взаємодії виробництва і ринку, виробництва засобів виробництва і предметів опоживання. З ростом технічного рівня виробництва і форми його організації, ринок поступається місцем більш чи менш свідомому плануванню.

В дисертації обґрунтовується положення, що планомірність виступає, насамперед, в якості необхідної форми реалізації усопільнення виробництва на основі розвинутого поділу праці. Планування ж є однією із важливих форм вияву свідомої діяльності суспільства і його господарських органів, пов'язаних із керівництвом економікою, управлінням процесами економічної діяльності.

Між планомірністю і плануванням існує зв'язок. Планомірність як об'єктивна необхідність практично реалізується лише в процесі планування. Планомірність існує як можливість узгодженого господарювання. Щоб можливість стала дієвостю, необхідна творча діяльність людей, цілеспрямованість дії держави, які ґрунтуються на знанні економічних законів.

З'ясування спільних рис і відмінностей між планомірністю і пропорційністю показує, що планомірність характеризує, в першу чергу, необхідність і можливість свідомого регулювання соціально-економічних процесів і явищ, а пропорційність — об'єктивну необхідність розподілу матеріальних, трудових ресурсів і результатів виробництва в пропорціях, які відповідають суспільним вимогам. Пропорційність передбачає підтримання певних пропорцій (співвідношень) у розвитку сфер економіки, галузей національного господарства і підприємства.

Планомірність означає не тільки встановлення і підтримку пропорцій, а й управління усіма сторонами економічної системи, виступає як співіснуюча з ринковою форма руху її різноманітних складових.

Планомірність, як показано в роботі, не є формою вияву пропорційності як невід'ємної риси будь-якого суспільного ладу. Планомірність з тенденції, яка розвинулась і була обмеженою в умовах капіталізму, лише після другої світової війни перетворилась у закономірність економічного розвитку.

Планомірність і ринок — не перші погляд протилежні, але вони є спільні риси.

Насамперед, на чуждівішим їх призначенням виступає узгодженість дій господарюючих суб'єктів або за допомогою плану, або за допомогою ринку. Тому протиставляти їх не можна. Планомірності протистоять стихійність, яка не є обов'язковим атрибутом ринку; ринковим відносинам протистоїть натуральний обмін, а не план.

Одначасне існування і переплетення цих двох начал можливе під впливом двох головних різноспрямованих тенденцій. З одного боку, продовжується процес усуцільнення виробництва, чому сприяють розвиток нових засобів комунікацій, інформатики. З другого боку, навіть в умовах високоорганізованої ринкової системи господарювання існує певга невизначеність, пов'язана з новими технологіями, соціальними очікуваннями. З одного боку, розширюється вплив планомірності на всі структурні елементи економічних систем ринкового типу (навіть конкуренція набуває регульованого характеру). З другого боку, розширюється зона ринкових відносин.

Оскільки кожес механізм певною мірою є самостійним між ними існують певні суперечності. В тій мірі, в якій діяльність виробника передбачена завданнями, обов'язковим для виконання, він не може реагувати на кон'юктуру ринку. Чим більша кількість зв'язків, які встановлюються директивною, тим вужчою буде сфера функціонування ринкових механізмів. Ринок безпосередньо впливає на поведінку господарюючих суб'єктів; центральні державні органи впливають на ринок за допомогою податкової, кредитної, політики доходів, добровільних (конкурсних) державовмовлень та інших економічних важелів співвідношення попиту і пропозиції, рівня цін. Тим самим, опосередковано, через ринок, зди́сняється централізований вплив на формування економічних пропорцій, розвиток національного господарства в цілому. Отже, ринковий та планомірний механізми передбачають і виключають один одного, тобто виступають єдністю протилежностей, діалектичним симбіозом двох регулюючих основ. Їх взаємодія супроводжується неминучими колізіями і ніколи не буває ідеальною.

У дисертації аргументується висновок, що основними умовами забезпечення діалектичної єдності планомірності і ринкового механізму є :

- досягнення загальної реальної (асортиментної) збалансованості у виробництві на рівні підприємств і споживачів;
- використання економічних регуляторів, важелів, стимулів на умовах, які б не підривали, а стимулювали функціонування ринкового механізму та реалізацію його законів;

- створення Інтегрованої ринкової І планомірної Інфраструктури;
- формування нових організаційних структур управління, адекватних цілям Інтеграції плановості І ринку;
- вироблення науково-обґрунтованої економічної політики держави.

В основі планової організації лежить, як правило, свідомо діяльність, яка обумовлює І спрямовує економічну діяльність системи. Але наявність цілі І необхідність її виконання не означає, що в плановості відсутня будь-яка самоорганізація.

Для виробничої самоорганізації властиві динаміка господарських величин І пропорції, наявність І переваження нерівностей, незбалансованості, відносна свобода І невизначеність руху господарських параметрів. Для самоорганізуючої системи характерні багатозначність залежностей між елементами, певні розриви у зв'язках, часові лаги, "пустоти", змінність станів. Відсутність жорстких зв'язків, наявність випадковостей, мовірний характер закономірностей, невизначеність етапів І поведінки все це дозволяє здієйснювати зовнішні регуляційні заходи, які підправляють, корегують роботу системи.

Виступаючи виявом І результатом свідомої волі господарського центру, будуючись на попередніх розрахунках - програмах, організаційна діяльність держави починається як діяльність планува, яка несе планову організацію у суспільне виробництво. Але при зіткненні з ринково-конкурентною організацією державна організація, берігаючи свою планово-адміністративну форму, пристосовується до виробничої самоорганізації І набирає певною мірою ринково-конкурентної суті, реалізуючись в кінцевому результаті, як специфічна планово-ринкова організація.

В таких умовах, по-перше, плановою діяльністю держави не може бути реалізована у вигляді плану-закону процесу відтворення, а може бути лише його орієнтацією; по-друге, необхідне забезпечення Індикативного характеру планової діяльності держави; по-третє, вона може бути, насамперед, лише спробою орієнтації суспільного виробництва, а потім уже власне орієнтацією. Саме на цій основі оптимальне поєднання ринкових І планових важелів.

У другому розділі - "форми діалектичної взаємодії плановості І ринку при формуванні економічної системи в Україні" спочатку проведено аналіз основних форм І методів державного регулювання, які забезпечують оптимальне поєднання

планомірних і ринкових важелів в планомірно-ринковій системі. Зокрема розглядаються кейнсіанство і монетаризм, показано їх співвідношення на різних етапах еволюції економіки розвинутих країн світу у післявоєнний період.

В Україні в період 1993-1994 рр. дотримувались переважно монетарних методів регулювання економіки. Всі програми, що розроблялись, стосувались насамперед формування і використання бюджетно-фінансової, кредитно-грошової системи. Внаслідок цього та ряду інших факторів інфляція в Україні переросла у гіперінфляцію, що почало розвалювати і руйнувати економіку, призвело до значного перерозподілу доходів на користь незначної кількості населення та інших негативних наслідків.

Щоб здійснити структурну перебудову економіки, припинити дальше зuboжіння трудящих необхідна антиінфляційна стратегія. Її найважливішими компонентами є подолання антиінфляційних очікувань, через закріплення механізмів ринкового середовища, умов чого є існування уряду, який непохитно підтримує ліній на викорінення некерованої інфляції; довгострокова грошова-кредитна політика по введенню жорстких лімітів на щорічні прирости грошової маси; поступове скорочення бюджетного дефіциту, перебудова структури доходів і видатків бюджету у відповідності з вимогами ринкової економіки; комплекс заходів, які забезпечуть попит через розширення товарної маси. До них відносяться структурні перетворення в економіці; стимулювання НТП; мотивація інвестиційних потоків; демілітаризація та конверсія воєнної економіки;

В дисертації показана роль операції на відкритому ринку цінних паперів, зміни норм обов'язкових резервів комерційних банків, політика облікової ставки, допоміжних методів регулювання грошово-кредитної сфери (валютної інтервенції, регулювання фондових і ф'ючерних операцій через офіційне встановлення маржі та ін.).

Монетарні методи повинні бути доповнені прямим державним регулюванням. В умовах ринкових взаємовідносин між товаровиробниками та їх повної економічної самостійності залишається потреба в механізмі доведення державної економічної політики до первинної ланки національного господарства. З цією метою застосовується технологія індикативного планування, яке поєднує в собі риси цілепрямованості для держави в цілому і рекомендованості, добровільності прийняття того кожним підприємством.

"Державне планування, - значає японський економіст Мі Якокка, - означає лише наявність продуманої стратегії, сформульованих цілей! Воно означає узгодженість усіх аспектів економічної політики...! Такі плани економічного розвитку вказують важливі стратегічні напрями розвитку економіки, сприяють узгодженості інтересів різноманітних груп, міністерств і відомств.

Індикативне планування, на думку автора, - це процес обґрунтування і розробки державної і соціально-економічної стратегії, тактики і політики та визначення засобів її реалізації; передбачає визначення бажаних і можливих досягнень в розвитку економіки, Інструмент узгодження заходів державної економічної політики з господарськими інтересами товаровиробників. Державний Індикативний план, особливо в перехідний період, поєднує в собі елементи директивності (відповідно державного сектору) та Індикативності. Тобто його необхідно диференціювати за галузями та показниками. По мірі того, як скорочуватиметься державний виробничий сектор, формуватиметься конкурентне ринкове середовище і за рахунок зовнішньоекономічних зв'язків поступово відмовитися від директивного регулювання, залишивши контроль за міром виробництва і споживання, над цінами внутрішнього ринку.

В умовах складної і взаємопереплетеної системи економіко-господарських зв'язків між державою і підприємствами всіх форм власності важливим інструментом, який забезпечить взаємодію ринкових і планованих важелів в умовах планово-ринкової системи є контрактна система. В дисертаційній роботі показано, що контрактна система виходить за межі спорадичного, одностороннього впливу державного економічного регулювання, вносить елемент постійності і певної стабільності в процес виробництва і управління ним. Вона може забезпечити комплексне вирішення завдань підвищення ефективності економічної політики на основі самостійності підприємств в межах Індикативного плану.

Використовуючи досвід Франції, США, можна на основі якнайширшого розвитку контрактних відносин досягти узгодженості взаємних інтересів господарюючих суб'єктів усіх форм власності, домогтися макроекономічної збалансованості при існуванні Індикативного планування.

З метою ефективного вирішення проблеми координації діяльності підприємств доцільно стимулювати дальший розви-

ток асоціацій, кооперативів, союзів, а особливо холдингів.

Переплетіння всіх сукупностей Інтересів господарюючих суб'єктів знаходять своє втілення в бюджетно-фінансовій системі.

Сучасна система оподаткування носить здебільшого фискальний характер. Збільшується питома вага податків, сплачуваних населенням, зокрема, в 1994 р. вона досягла 81,1%. В таких умовах скорочується споживання, а разом з тим і виробництво. Основними напрямками реформи податкової системи є: скорочення податків з населення; непрямих податків з одночасним збільшенням прямих; податків з одночасним скороченням видатків з бюджету. В основу фінансової політики покласти принцип - "жити за доходами".

В зв'язку з тим, що довши́ час поза увагою уряду залишались питання розвитку безпосередньо виробництва, його стимулювання на сьогодні є наважливішою проблемою і напрямком державного макрорегулювання. Досягти цього можна, перебудувавши Інвестиційну політику. Слід посилити роль довгострокових кредитів у фінансуванні Інвестицій, що можна зробити за рахунок переходу до позитивних ставок не тільки по кредитах, але і по депозитах; введення плаваючих процентних ставок, які складаються з реального банківського проценту та Інфляційної складової.

Сучасна амортизаційна політика має бути активною, спрямованою на таке регулювання вартісних параметрів процесу обороту основних засобів, щоб не герміні служби об'єктів визначали хід відтворення основних фондів, а загальна ефективність господарської діяльності підприємств і темпи науково-технічного прогресу. Один із наефективніших засобів по захисту амортизаційних фондів - істотне розширення масштабів прикороеної амортизації, а також систематичне проведення Індексації балансової вартості основних виробничих фондів.

Держава повинна проводити активну науково-технічну політику. Основними її стержнями є:

- формування пріоритетів науково-технічного прогресу;
- підтримка системи освіти і професійної підготовки населення;
- підтримка конкуренції самостійних господарюючих суб'єктів, зацікавлених у виживанні, розширеному відтворенні та збільшенні сфер впливу в умовах господарської структури, що змінюється на основі освоєння науково-технічних досягнень;
- Інститути державного субсидування науково-технічних розробок

- І запровадження перспективних нововведень;
- пільгове кредитування ризикових нововведень;
- неприбуткові науково-дослідні організації та консорціуми, що відіграють допоміжну роль.

Забезпечуючи ефективний розвиток національної економіки України, сучасна структурна політика має включати:

1. Випереджачий ріст кінцевого продукту в порівнянні з проміжним.
2. Модернізацію і прискорення галузей, які покливані забезпечити інтеграцію України в світове економічне співтовариство.
3. Перехід до енергозберігавчих і ресурсозберігавчих технологій, з однієї сторони, і наукомістких видів виробництва і продукції, з іншої.
4. Демілітаризація і конверсія військово-промислового комплексу.
5. Розвиток підприємств по виробництву товарів народного споживання і сфери послуг.
6. Розвиток соціальної інфраструктури.
7. Зміцнення паливо-енергетичного потенціалу.

У висновках дисертаційної роботи підведені підсумки, зроблені узагальнення дослідження та сформульовані теоретичні висновки і практичні рекомендації.

Основні положення дисертаційного дослідження викладені в наступних публікаціях:

1. Скорик Г.І. Фактори формування ефективноі системи регулювання в Україні. Тези наук.конф. "Становлення нової економічної системи". (Львів, 1994)

2. Скорик Г.І. Необхідність планомірного регулювання економіки в умовах функціонування ринкових відносин. Тези всеукр.наук.конф. "Становлення національної економіки України". (Львів, 1995)

3. Скорик Г.І. Проблеми розвитку культури в умовах становлення ринкової економіки. (Духовний світ людини та розвиток національної свідомості. Вісник Львівського університету, серія суспільні науки, вип.33 (в роботі).

Аннотация,

Скорик Г.А. Диалектика рыночных и планомерных отношений в условиях переходной экономики.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата экономических наук по специальности 08.01.01.- политическая экономия. Львовский государственный университет им.И.Я.Франко.Львов.1996.

Определена комплексная сущность экономических категорий рынок и планомерность, выделены их особенности в современных условиях перехода к планомерно- рыночной экономике. Показана необходимость и условия диалектического единства рыночных и планомерных отношений в новых экономических условиях. Выделены основные формы диалектического единства планомерности и рынка. Проведен анализ опыта монетарного регулирования в переходной экономике Украины, а также необходимость стимулирования материального производства.

Skorik G. I. Dialectics of market and planned relation in condition when economic system is changing to new economic system.

Thesis for Ph.D. degree (Ekonomical Sciences) application on speciality 08.01.01. Politican Economic. Lvov State University. Lvov, 1996.

The complex essence of economic category market and planned is determined, and its peculiarity in contemporary condition when economical system is changing to planned market's tipe economic is elicited. The necessity and conditions dialectics of marketing and planned relations in new economic situation is considered. The fundamental forms of this unity is determined. The analysis of nonetary regulation in transition period is developed. The necessity of incentive to the material production is developed too.

Львовский государственный университет им. И. Я. Франко
Аннотация

Підписано до друку 26.02.96. Формат 60x84/16. Папір друк. №1.
Друк. офсетя. Умови. друк. арк. 1, 3. Умови. фарб. відб. 1, 3.
Обл. вид. арк. 1, 5. Тираж 100. Зам. 41. № 7.

Машинно-офсетна лабораторія Львівського держуніверситету
Ім. І.Фрака. 290602 Львів, вул. Університетська, 1.

MS. H. 88A

443969

AB 34.217